

СПРАВА «О.М. І Д.С. ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF O.M. AND D.S. v. UKRAINE)

(заява № 18603/12)

Стислий виклад рішення від 15 вересня 2022 року

Перша заявниця була журналістом і відомим політичним діячем у Киргизькій Республіці. У 2010 році після підозрілої смерті чоловіка, громадянських заворушень і звинувачення її у кримінальних злочинах, перша заявниця втекла зі своїм сином, другим заявником, і батьком з Киргизької Республіки до Республіки Казахстан.

Пізніше заявники вирішили шукати притулку в Україні. Перша заявниця повідомила Державну міграційну службу України (далі – ДМС), що вона та другий заявник підготувалися до подорожі в Україну і використовуватимуть підроблені документи, що посвідчують особу. Представники ДМС та Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (далі – УВКБ ООН) у м. Київ мали зустріти їх одразу після прибуття в аеропорт «Бориспіль» в Україні.

29 березня 2012 року, після виходу з літака в міжнародному аеропорту «Бориспіль» заявників зустріли співробітники прикордонної служби України, які вилучили у них документи, відмовились приймати їх заяви про отримання притулку в Україні та відвели до одного з приміщень аеропорту. Заявників декілька разів переводили з одного кабінету до іншого у межах транзитної зони аеропорту, дали питну воду та бутерброди, та вони залишалися під постійним наглядом працівників прикордонної служби і їм не дозволялося виходити з кабінетів.

Співробітники прикордонної служби і Служби безпеки України намагалися змусити заявницю погодитись залишити територію України та полетіти до іншої країни. Однак, заявниця відмовилась і продовжувала наполягати на отриманні притулку в Україні.

Близько 19:00 год. того ж дня співробітники прикордонної служби і служби безпеки повідомили заявникам, що вони будуть вислані до м. Тбілісі. Також заявникам надали офіційне рішення про відмову другому заявнику у перетині державного кордону України, оскільки у нього не було відповідних документів.

Під час перебування на борту літака першій заявниці зателефонував працівник Представництва УВКБ ООН у м. Київ, який сказав їй вийти з літака, оскільки Європейський суд з прав людини (далі – Європейський суд) ухвалив рішення про застосування Правила 39 Регламенту Суду у її справі, однак заявники не змогли вийти з літака.

Ввечері того ж дня літак приземлився в аеропорту «Тбілісі», де заявників зустріли працівники міграційних органів Грузії і дозволили подати заяву про надання притулку.

До Європейського суду перша заявниця скаржилася за статтями 3 і 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що її вислання до Грузії без урахування ризиків жорстокого поводження, свавільного затримання та несправедливого судового розгляду, які загрожували їй у Киргизькій Республіці, і за відсутності яких-небудь гарантій органів державної влади Грузії проти свавільної депортації до Киргизької Республіки та що вона не мала ефективних засобів для запобігання або припинення стверджуваного порушення; за статтею 3 Конвенції у зв'язку з погрозами, що принижували гідність, працівників прикордонної служби України повернути її до Киргизької Республіки або передати іншим способом під контроль органів державної влади Киргизької Республіки. Заявники скаржилися за пунктами 1, 2 та 4 статті 5 Конвенції на незаконне та свавільне затримання їх 29 березня 2012 року працівниками прикордонної служби України, на неповідомлення їм підстав їхнього затримання, на те, що у

зв'язку з відсутністю рішення про їхнє затримання вони не змогли оскаржити його законність та не мали доступу до правової допомоги; за статтею 34 Конвенції на невиконання Україною тимчасових заходів, вказаних Європейським судом у цій справі згідно з Правилем 39 Регламенту Суду. Без посилання на жодне конкретне положення Конвенції, заявники скаржилися, що під час перебування в аеропорту «Бориспіль» другого заявника «тримали» протягом одинадцяти годин у «замкненій кімнаті» без належного харчування.

Розглянувши скарги першої заявниці, Європейський суд зазначив, що оскільки першу заявницю вислали до третьої країни, органи державної влади України повинні були з власної ініціативи перевірити наявність достатніх гарантій для уникнення її вислання державними органами Грузії, прямо чи опосередковано, до Киргизької Республіки.

Однак такої оцінки ситуації не було здійснено. Європейський суд встановив, що Україна не виконала свого процесуального зобов'язання за статтею 3 Конвенції щодо оцінки стверджуваних ризиків поведінки перед висланням першої заявниці з України та констатував порушення цього положення.

З огляду на це обґрунтування Європейський суд вирішив не розглядати окремо ці ж факти з точки зору статті 13 Конвенції.

Щодо скарги першої заявниці на погрози працівників прикордонної служби України повернути її до Киргизької Республіки Європейський суд не визнав, що душевні страждання, які, як стверджувалося, зазнала заявниця, досягли рівня суворості, який зазвичай асоціюється з нелюдським або таким, що принижує гідність, поведінням. Крім того, заявницю вислали до третьої країни. Європейський суд визнав цю скаргу необґрунтованою та відхилив її на підставі підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Розглянувши скарги заявників за статтею 5 Конвенції, Європейський суд зазначив, що заявниця подорожувала з другим заявником свідомо використовуючи підроблені документи, що посвідчують особу та мала передбачити, що в їхній ситуації перевірки та інші формальності під час прикордонного контролю в Україні можуть зайняти значний час, протягом якого вони не зможуть покинути територію аеропорту та залишатимуться під контролем і наглядом органів державної влади. Європейський суд вказав, що скарги заявників за статтею 5 Конвенції є несумісними за критерієм *ratione materiae* з її положеннями, і визнав цю частину заяви неприйнятною на підставі підпункту «а» пункту 3 і пункту 4 статті 35 Конвенції.

Щодо скарги заявників за статтею 34 Конвенції Європейський суд зазначив, що, незважаючи на поінформованість про рішення Європейського суду, в якому було вказано, *inter alia*, що заявників не слід було видворяти з України, органи державної влади України вислали їх до Грузії. Жодного обґрунтування чи прийнятного пояснення невиконання органами державної влади рішення Європейського суду надано не було. З огляду на наведене Європейський суд констатував, що, проігнорувавши його рішення за Правилем 39 Регламенту Суду, Україна не виконала свого зобов'язання за статтею 34 Конвенції жодним чином не перешкоджати ефективному здійсненню заявниками права на подання індивідуальної заяви.

Щодо скарги заявників на тримання другого заявника у «замкненій кімнаті» без належного харчування Європейський суд встановив, що під час перебування в Україні жоден із заявників не тримався під вартою та заявники не були замкнені в приміщеннях працівників прикордонної служби України. Європейський суд визнав цю скаргу такою, що або не відповідає критеріям прийнятності, передбаченим статтями 34 та 35 Конвенції, або не виявляє жодних ознак порушення цього положення Конвенції і відхилив її на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. Долучає до розгляду по суті заперечення Уряду про статус потерпілої першої заявниці у зв'язку з її скаргою за статтею 3 Конвенції та відхиляє його;
2. Оголошує прийнятними скарги першої заявниці за статтями 3 і 13 Конвенції на її вислання з України та стверджувану відсутність ефективних національних засобів юридичного захисту у зв'язку з цим, а решту скарг заявників за статтями 3, 5 і 13 Конвенції – неприйнятними;
3. Постановляє, що було порушено статтю 3 Конвенції;
4. Постановляє, що немає необхідності розглядати скаргу першої заявниці за статтею 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 3 Конвенції;
5. Постановляє, що держава-відповідач не виконала свого зобов'язання за статтею 34 Конвенції;
6. Постановляє, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити першій заявниці 7 500 (сім тисяч п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
7. Відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції».